

ĐƯA VĂN HÓA - NGHỆ THUẬT DÂN GIAN VÀO HỌC ĐƯỜNG: MỘT TIẾP CẬN GIÁO DỤC THEO HƯỚNG ĐỔI MỚI

ThS. NGUYỄN HỒNG LIÊU
Trường CBQLGD TP. Hồ Chí Minh

1. Mở đầu

Với phương châm nền tảng “Giáo dục và đào tạo là quốc sách hàng đầu”, giáo dục Việt Nam được Đảng và Nhà nước ta đặc biệt quan tâm bằng việc tập trung nhiều nguồn lực để đầu tư cho giáo dục và đào tạo (GD-ĐT). Từ đó, GD-ĐT đã góp phần tạo ra nguồn lực quan trọng nhằm thúc đẩy sự nghiệp xây dựng và bảo vệ Tổ quốc Việt Nam xã hội chủ nghĩa.

Tuy nhiên, thực tiễn nhà trường hiện nay cho thấy vấn đề văn hóa học đường đang đặt ra những thách thức đối với những người làm công tác giáo dục nói riêng và toàn xã hội nói chung. Đó là tình trạng bạo lực học đường đang diễn biến phức tạp. Ngôn ngữ học đường pha tạp, lai căng, thiếu văn hóa lại được những cô cậu học trò sử dụng hàng ngày, phổ biến mọi nơi, mọi lúc.

Có một thực tế là hiện nay các em học sinh ít biết về văn hóa, lịch sử dân tộc, dân ca, ca dao, chuyện cổ, sử thi...; trong khi đó các em lại say mê bài hát và tên tuổi các ca sĩ nước ngoài. Con số thần tượng các ca sĩ Hàn Quốc còn để lại những dư vị đắng chát về hình ảnh một số con em chúng ta nước mắt giàn giụa, hai tay chơi với, xông lên sân khấu chỉ để được chiêm ngưỡng thần tượng!

Đâu đó, còn có một bộ phận thầy, cô giáo, những “con sâu làm rầu nổi canh” cũng làm tối thêm những góc khuất của một ngành mà đáng lẽ ra phải là “thánh đường của sự thanh sạch, lành mạnh”.

Đâu là nguyên nhân đã làm cho văn hóa học đường (văn hóa trong người) của chúng ta có những gam màu không sáng sủa như vậy? Làm sao để góp phần xây dựng văn hóa học đường, thúc đẩy phong trào thi đua “Trường học thân thiện, học sinh tích cực” ngày một đi vào chiều sâu có hiệu quả? Làm sao để đưa Nghị quyết Đại hội Đảng lần thứ XI về “Đổi mới căn bản và toàn diện giáo dục và đào tạo” vào cuộc sống?

Đã có nhiều bài viết phân tích những nguyên nhân của việc xuống cấp đạo đức học đường, nhưng một nguyên nhân được nói đến nhiều nhất là sự rời xa những giá trị văn hóa tinh thần của dân tộc. Sự mất gốc, lai căng bởi mặt trái của cơ chế thị trường khi chúng ta đánh mất giá trị cốt lõi của những tinh hoa văn hóa cha ông, khi chúng ta quay lưng lại với quá khứ, khi con em chúng ta không được giáo dục về bản sắc riêng, tốt đẹp của dân tộc... Khi đó, chúng ta sẽ tự đánh mất chính mình, kéo theo những hệ lụy không lường hết được.

2. Giải pháp

Để giải quyết triệt để vấn đề này cần có nhiều giải

pháp, nhiều hướng tiếp cận. Ở đây, chúng tôi chỉ xin đề xuất một giải pháp trong rất nhiều giải pháp nhằm góp phần xây dựng văn hóa học đường; giảm thiểu dần, đi đến xóa bỏ những “rác rưởi” văn hóa học đường; tạo lập những giá trị văn hóa ban đầu thông qua việc đưa văn hóa – nghệ thuật dân gian vào học đường.

Sẽ có ý kiến cho rằng đây là một hoạt động thuộc lĩnh vực của ngành văn hóa, chứ không thuộc ngành giáo dục. Nhưng thực tế chứng minh, ở đâu giáo dục đi vào tâm hồn con người sớm nhất thì ở đó con người sẽ sớm *nên người* nhất. Những nhà thơ, nhà văn tài năng đều xuất thân từ môi trường giáo dục đậm chất nhân văn bởi những người mẹ, người cha, người ông, người bà – người thầy giáo đầu tiên truyền cho họ tình yêu thi ca dân tộc. Những lời ru của mẹ, của bà; những làn điệu ca dao, dân ca là những bài học đầu tiên nuôi dưỡng tâm hồn con trẻ. Giáo dục của chúng ta không có tham vọng biến tất cả trẻ em thành những danh nhân, nhưng nếu được lớn lên trong môi trường văn hóa lành mạnh, chắc chắn chúng sẽ sống một cách tử tế, có văn hóa. Nhà trường là một “cái nôi văn hóa thứ hai”, là một trong những môi trường văn hóa thuận lợi nhất để làm điều đó. Trong suốt 18 năm, tính từ khi một đứa trẻ bắt đầu đi nhà trẻ đến lúc tốt nghiệp phổ thông (không kể những bậc học khác cao hơn), nếu được sống trong một môi trường giáo dục toàn diện trong đó bên cạnh học tập những kiến thức văn hóa phổ thông các em còn được tiếp thu những giá trị văn hóa nghệ thuật của cha ông, được hít thở bầu không khí thanh sạch mà cha ông đã trải nghiệm qua hàng nghìn năm thì các em sẽ có điều kiện để trở những con người hoàn thiện. Các em sẽ tập làm người qua việc học làm người. Đó là giáo dục để phát triển toàn diện, là cung cấp kĩ năng sống, chứ không chỉ đơn thuần là tiếp thu kiến thức, là sự kết hợp giữa “dạy chữ” với “dạy người” phù hợp nhất.

Một người không thể yêu quý dân tộc mình, cha mẹ mình, quê hương đất nước mình nếu không biết, không hiểu, không yêu quý những vốn văn hóa - nghệ thuật dân gian của cha ông để lại. Sẽ mất gốc rễ, cội nguồn nếu ngay từ nhỏ chúng ta không được giáo dục để hiểu biết và trân trọng những giá trị văn hóa tinh thần của cha ông được kết tinh và khẳng định qua thời gian, năm tháng.

Hơn bất cứ một ngành nào khác, ngành GD-ĐT có thể làm tốt chức năng giáo dục của mình nếu biết đưa văn hóa – nghệ thuật dân gian vào học đường như một hướng tiếp cận góp phần đổi mới căn bản và toàn diện

GD-ĐT. Được như vậy sẽ có hai cái lợi. Một là, giáo dục sẽ mang hơi thở cuộc sống cha ông đến với tâm hồn học sinh ngay từ khi ngồi trên ghế nhà trường và sẽ đi theo các em suốt cuộc đời, góp phần bồi đắp tâm hồn, tạo dựng nhân cách con người Việt Nam mang đậm nét đạo đức, tình cảm, văn hóa truyền thống tốt đẹp. Hai là, lực lượng học sinh và giáo viên đồng đảo này vốn bắt rễ lâu bền với gia đình, làng xóm, thôn bản, sau khi được bồi dưỡng, giáo dục, truyền dạy văn hóa nghệ thuật dân gian sẽ là những hạt nhân bảo tồn và phát huy giá trị của những di sản văn hóa, trở thành tài sản ngay tại nơi chôn nhau, cắt rốn của mình (gia tộc, làng, bản, xóm, thôn, dòng tộc).

Để đưa văn hóa - nghệ thuật dân gian vào học đường, cần bắt đầu bằng việc giáo dục nhận thức cho đội ngũ thầy, cô giáo và học sinh trong trường về ý nghĩa và tầm quan trọng của văn hóa - nghệ thuật dân gian trong đời sống tâm hồn, tình cảm của cha ông xưa cùng những giá trị nhân văn, những nét đặc sắc, độc đáo của nó theo từng vùng miền. Cần coi đây như một môn học có tính đặc thù.

Trên cơ sở phối hợp với ngành Văn hóa - Thể thao - Du lịch, cần tổ chức khảo sát, đánh giá, lựa chọn những sản phẩm văn hóa - nghệ thuật dân gian tiêu biểu như: Các trò chơi dân gian ở địa phương, các làn điệu dân ca địa phương, các lễ hội tiêu biểu, các nhạc cụ tiêu biểu... xây dựng chương trình giáo dục văn hóa - nghệ thuật địa phương đặc thù. Tổ chức các hình thức giáo dục linh hoạt, lồng ghép: Diễn xướng, tạo dựng không gian văn hóa, bồi dưỡng, truyền dạy các nhạc cụ dân tộc...

Để làm được những công việc trên cần có sự đổi mới trước hết về chương trình giáo dục. Bớt các kiến thức văn hóa hàn lâm, tăng các hoạt động giáo dục kỹ năng qua việc tổ chức các câu lạc bộ văn hóa - nghệ thuật dân gian và các loại hình câu lạc bộ khác như Thể dục - Thể thao, Mĩ thuật... Những loại hình học tập tại các câu lạc bộ này được thiết kế trong chương trình học tập như là một môn học chính khóa (không đưa vào hoạt động ngoại khóa) có thể dạy 01 tiết/tuần và học sinh được quyền lựa chọn học nội dung nào, sinh hoạt ở câu lạc bộ nào tùy theo năng lực, sở trường, sự yêu thích.

Môn học Văn hóa - Nghệ thuật dân gian cần được đưa vào chương trình phù hợp theo từng cấp, bậc học. Đối với bậc mầm non, tiểu học chủ yếu chúng ta giới thiệu cho các em những trò chơi dân gian, câu đố dân gian, truyện cổ dân gian và những làn điệu dân ca đơn giản. Lên cấp trung học, chúng ta bắt đầu truyền dạy các loại hình văn hóa - nghệ thuật dân gian mang nét đặc thù vùng miền tiêu biểu và đặc sắc.

Tham gia giảng dạy cùng với đội ngũ giáo viên nhà trường có thể là những nghệ nhân dân gian hoặc các nghệ sĩ ở các đoàn ca múa nhạc ở các địa phương và các giáo viên có năng khiếu nghệ thuật được bồi dưỡng, đào tạo để về giảng dạy lại.

Nguồn kinh phí cho nội dung giáo dục này phải được dự toán từ đầu năm ở các địa phương để tổ chức xây dựng chương trình chuẩn và đào tạo, bồi dưỡng đội ngũ giảng dạy cũng như mua sắm các trang thiết bị cho việc giảng dạy.

3. Kết luận

Việc đưa văn hóa - nghệ thuật vào học đường như một trong những môn học đặc thù sẽ góp phần đổi mới căn bản triết lí giáo dục: Tự do - Sáng tạo - Nhân cách.

Tự do: Người học được tự do lựa chọn môn học mình yêu thích và được tham gia một cách đầy hào hứng vào những câu lạc bộ mà họ vừa là chủ thể sáng tạo vừa là người học tự nguyện;

Sáng tạo: Môi trường văn hóa - nghệ thuật dân gian là môi trường của sự đồng sáng tạo giữa người học và thế giới mà người học tạo dựng lại qua việc trải nghiệm, khám phá, thể hiện những làn điệu dân ca, những trò chơi dân gian, những nhạc cụ dân tộc, những nghi lễ, nghi thức truyền thống...

Nhân cách: Thông qua những trải nghiệm người học được nhận diện, hiểu biết về những giá trị văn hóa tinh thần tốt đẹp của cha ông; từ đó biết yêu quý, tôn vinh và định hướng giá trị.

Với cách tiếp cận đổi mới giáo dục như trên, hy vọng rằng chúng ta sẽ góp phần bồi đắp nên những tâm hồn Việt, trí tuệ Việt và nhân cách Việt xứng đáng.

TÀI LIỆU THAM KHẢO

1. Nghị quyết Đại hội Đảng lần thứ XI.
2. Quy hoạch phát triển nhân lực theo nhu cầu xã hội (2011-2020).
3. Chỉ thị 02 của Thủ tướng Chính phủ về việc thực hiện kết luận 51-KL/TW.
4. Quyết định 711/QĐ-TTg và Chiến lược phát triển giáo dục giai đoạn 2011-2020.
5. Văn hóa học đường trong bối cảnh hiện nay, Tạp chí Hội Khoa học Tâm lí Giáo dục - Hải Phòng.

SUMMARY

Many papers have already existed which analyze reasons behind deterioration of morality in schools, among which the most commonly mentioned reason is the deviation from values of nation's sentimental culture. Our origin will be forgotten in a miscellaneous culture exacerbated by the negative side of market economy mechanism when we lose core values of our ancestor's cultural quintessence, when we turn our back on the past, and when our children are not educated unique national identity. To thoroughly address this issue requires multiple solutions and approaches. In this article, the author has only mentioned one solution out of a great many of them to contribute to the building of the school culture, gradually reducing and eliminating "rubbish" in school culture, establishing initial cultural values through introducing popular culture and arts into school.